

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ «КУЛЬТУРНОГО ШОКУ» В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Іноземний студент, який приїхав до чужої країни з метою одержання освіти й навчається спочатку на підготовчому відділенні, а потім і на факультеті відповідного вищого навчального закладу, психологічно проходить ряд етапів: перший – стан стресу, який краще назвати станом «культурного шоку»; другий – стан первинної психологічної, моральної й лінгвокультурної адаптації до умов життя, що змінилися, коли відкривається можливість спілкування з партнерами в рамках освітнього процесу; третій – стан вторинної психологічної й лінгвокультурної адаптації, розширення кола спілкування з однолітками – представниками домінуючої в цій країні культури, яких студент уже вибирає самостійно.

При цьому протягом усіх трьох етапів підтримуючим фактором є постійне спілкування із представниками своєї культури. Але якщо на перших етапах, особливо на початковому, це спілкування, виконуючи частки психотерапевтичну функцію, хоча необхідне в більших кількостях, то на третьому етапі роль цього спілкування знижується, оскільки воно виявляється більшою-меншою мірою потіснене спілкуванням з місцевим населенням.

Звичайно два початкові етапи відбуваються в рамках навчання на підготовчому відділенні, а третій етап досягається при навчанні на відповідному факультеті вищого навчального закладу.

Ми приділимо увагу першому етапу, тому що він, безумовно, є самим хворобливим для студентів-іноземців. У свідомості кожної людини представлений найчастіше неусвідомлюваний страх перед категоріями «чужого», незасвоєного, незвичного. Можливо, причиною цього є передана через батьків, дідусів і бабусь інформація про війни, зіткнення цивілізацій, конфлікти культурних цінностей, змушені міграції предків або просто про незнайомих людей, необхідність пристосовуватися до іншого типу поведінки й сприйняття. Подібна інформація, одержувана людиною з дитячого віку з різних джерел, створює у свідомості стійке тло, яке переважно перебуває в латентному стані, але «оживає» у перші дні й місяці перебування в чужій країні. Таке «пожвавлення» часто приводить до формування двох протилежних культурних стереотипів – етноцентризму й культурної ксенофобії. Власна культура відчувається як

єдино правильна й прогресивна, а чужа – як незрозуміла, агресивна, що загрожувє навіть існуванню.

Природно, такий «культурний шок» людина переживає не завжди, і якщо вже їй хоч раз удалося подолати такий стан, то впоратися з ним згодом стає набагато легше. Але в юнаків і дівчат, які вперше потрапили за межі рідного культурного простору, стан тривоги збільшується у зв'язку зі знайомством з набором деяких, на перший погляд, «дивних» життєвих реалій, до яких ми з дитинства звикли й сприймаємо їх як норму.

Природно, у студентів, які приїхали до нашої країни, завжди підсвідомо виникає бажання порівняти свої реалії з чужими, нерідко своєсприймаючи зі знаком «плюс», а чуже – зі знаком «мінус». Питання про подолання цього негативного й руйнівного психологічного стану неминуче постає перед кожним викладачем рідної мови іноземцям, оскільки його неподолання може в майбутньому позначитися й на якості навчання, і на якості стосунків іноземних студентів з іншими людьми.

Вважається, що першим кроком до встановлення культурного плюралізму є знайомство студента з фактами незнайомої культури й історії через вивчення мови. Але мало вчити іноземця українській мові й новій для нього культурі.

Необхідно робити акцент не на диференціації, а на інтеграції культур і формувати саме культурно-плюралістичне відношення до світу. Це, імовірно, виражається в пошуку таких форм поведінки, стилів спілкування, висвітлюванні особливостей способу життя, що стосуються одягу, харчування та інших повсякденних речей, що є базовими для кожної культури й одночасно загальними для різних культур. Це здається, на перший погляд, дуже важким, але за великим рахунком усі ми люди і в нас набагато більше спільного, ніж різного. Така стратегія дозволяє дуже м'яко й ненав'язливо перенести акцент із рідної культури на чужу й почасти зняти стан тривожності та підготувати студента до повноцінного сприйняття незвичних культурних стереотипів. І такий підхід дозволяє також відновити частково втрачену через «культурний шок» здатність адекватно реагувати на вимоги навколишнього середовища, що є запорукою успіху в навчанні в Україні й у житті взагалі.